

able« i vore dage, hvad han vist ikke har ganske ret i, men at diplomatiet netop i det persiske spørgsmål var de to magters vigtigste instrument, hvad han derimod utvivlsomt har ret i.

I det persiske spørgsmål spillede imidlertid ikke blot to stormagter en rolle. Også Persien selv øvede en stærk indflydelse på udviklingen. For begge stormagter tegnede det sig nemlig helt hen til omkring århundredskiftet som mere fordelagtigt at søge forståelse med den persiske regering end med hinanden, og dette gav Persien visse handlemuligheder. Det var i første omgang Rusland, der kom til at øve den største indflydelse, og kulminationen blev nået med låneaftalen af januar 1900, som gav Rusland en dominerende indflydelse på de persiske finanser. Det var en utilstrækkelig trøst for England, at d'Arcy i 1901 opnåede sin oliekoncession.

Hidtil havde de to stormagter kun i beskedent omfang haft direkte drøftelser om deres persiske mellemværende. Her sker der imidlertid i de følgende år en ændring. Den dybere baggrund for ændringen træder ikke særlig klart frem. Forfatteren synes tilbøjelig til at tillægge regeringsændringen i England 1905 og Isvolskis afløsning af Lamsdorff som russisk udenrigsminister i 1906 afgørende betydning. Langt vigtigere var dog utvivlsomt en russisk erkendelse af, at man ikke i længden var i stand til at hindre en engelsk fremtrængen, og at man derfor ville have fordel af i tide at gå ind på det engelske forslag om deling i indflydelsessfærer. I øvrigt fremgår det klart af redegørelsen, at Isvolski havde overordentlig vanskeligt ved at trænge igennem med tanken om at forhandle med England. Navnlig var den russiske generalstab en stærk modstander af forhandling.

Forfatteren har fremlagt en meget detaljeret og sober redegørelse for dette komplicerede handlingsforløb. Flere steder kan man måske nok mene, at han er for utilbøjelig til at løfte sin redegørelse op over det enorme aktmateriale han har samlet. Det er i den henseende karakteristisk, at bogen hverken har en indledning med præsentation af en problemstilling eller en konklusion. Trods denne mangel er bogen dog et vigtigt bidrag til den diplomatiske historie forud for den første verdenskrig.

NIELS AMSTRUP

ARTHUR S. LINK & WILLIAM M. LEARY, Jr. (ed.s): *The Diplomacy of World Power: The United States, 1889-1920*. Documents of Modern History. London, Edward Arnold, 1970. viii + 181 s. 30 sh. (Også i paperback).

RICHARD D. CHALENER (ed.): *From Isolationism to Containment, 1921-1952. Three Decades of American Foreign Policy from Harding to Truman*. Documents on Modern History. London, Edward Arnold, 1970. viii + 184 s. 30 sh. (Også i paperback).

I disse to små bind er samlet en række kilder til belysning af USA's udenrigspolitik fra 1889 til 1952. I begge bind er man gået den vej, at kildeudvalget er disponeret i en 6-7 emnemæssigt afgrænsede hovedafsnit. Men mens udgiverne af det første bind har givet en almindelig indledning og derefter forsynet hver enkelt kilde eller kildeuddrag med en yderst kortfattet præsentation, har

Rich. Challener placeret sine iøvrigt mere fyldige kommentarer som indledning til hvert af hovedafsnitene. Denne sidste fremgangsmåde forekommer langt den nyttigste.

Til gengæld har Challener haft en ulige vanskeligere opgave end Link & Leary. I perioden indtil ca. 1917 kan man nemlig sige, at amerikansk udenrigspolitik var koncentreret om en række afgrænsede spørgsmål, som var af ringe betydning for stormagtspolitikken som helhed. En undtagelse er den såkaldte »åbne dørs« politik over for Kina. Her involverer USA sig i et stormagtsspil, og det forekommer derfor ikke tilfredsstillende, at spørgsmålet alene søges belyst ud fra de to amerikanske noter af sept. 1899 og juli 1900 uden nærmere omtale af de europæiske stormagters Kinapolitik.

Derimod kommer USA efter den første verdenskrig ind i langt mere komplicerede udenrigspolitiske problemer. Challener peger med rette på, at den amerikanske »isolationisme« efter 1920 er en myte, idet USA spillede en rolle i bl. a. erstatningsspørgsmålet og en række nedrustningsforhandlinger. At ville belyse disse spørgsmål alene ved udvalg af amerikanske udtalelser er imidlertid en uheldig afgrænsning. Endnu mere gælder dette, når man kommer frem til den anden verdenskrigs samarbejde mellem de tre allierede og til efterkrigstiden med USA's langt mere vidtspændende forpligtelser og mål.

Det vil være uretfærdigt at sige, at Challeners bind er ringere end Links & Learys. Det er på mange måder bedre gennemarbejdet. Men man kan nok sige, at Links & Learys bind er mere dækkende, fordi USA's udenrigspolitiske problemer i denne tidlige periode er mere begrænsede og overskuelige. Begge bind kan dog nok tjene som en lettilgængelig støtte for den, der vil orientere sig i amerikansk udenrigspolitik siden 1890'erne.

NIELS AMSTRUP

L. C. F. TURNER: *Origins of the First World War. Foundations of Modern History*. London, Edward Arnold, 1970. vi+120 s. Kort. 24 sh. Paperback 12 sh.

I den kun få år gamle serie *Foundations of Modern History* under redaktion af A. Goodwin, hvori der allerede er kommet en række bind, spændende fra trediveårskrigen til indisk politik op til 1920, og som nu ledsages af *Documents of Modern History* fra samme forlag, er der fremkommet endnu et indlæg i debatten om optakten til og udbruddet af den første verdenskrig. Forfatteren er den australske militærhistoriker, professor L. C. F. Turner, der — foruden at have beskæftiget sig med den anden verdenskrig — i flere afhandlinger har studeret de militære problemer op til og i 1914. Hans udgangspunkt i det foreliggende værk er den af Fritz Fischer i *Griff nach der Weltmacht* givne fremstilling af verdenskrigens forhistorie og udbrud, der fremkaldte en voldsom debat i Tyskland (jfr. HT 12. rk. III, s. 111–28). Kernen i Turners bog er tiden 1913–14, kulminerende i julikrisen 1914, der tilsammen optager omkring halvdelen af bogens sider, og hvortil der lægges op gennem en oversigt over hovedtrækkene 1909–13; opmærksomheden vil derfor i det følgende samle sig om denne del af bogen.